

Posudek vedoucího bakalářské práce

Michal Bouček, *Jakým způsobem duše hýbe tělem? Hledání odpovědí na otázky Alžběty Falcké v díle Reného Descarta a některých jeho následovníků*

Titul předložené práce, která by rozsahem i kvalitou zpracování mohla, ba měla být prací spíše diplomovou, je vše vypovídající, hovoří za sebe a předložená práce deklarované zadání splnila. Nadto je předložená práce objektivní, protože seznamuje v českém jazyce poprvé soustavně o osobnosti Alžběty Falcké s důrazem na její filosofická studia a zájmy, které tuzemský čtenář zná z výboru Descartových *Dopisů Alžbětě Falcké*.¹ K tomu ji však zasazuje do historického, kulturního a politického kontextu své doby, k čemuž práce velice vhodně volí metodu *intellectual history*, kterou si autor osvojil výtečně. Práce těží z kompletního anglického vydání korespondence obou postav z roku 2007. Filosofický kontext Alžbětina studia je prezentován z reprezentačního sborníku Ebbesmeyer – Hutton (eds.), *Elisabeth of Bohemia: A Philosopher in her Historical Context* z roku 2021, doplněný o významnou práci věnovanou ženám v raně novověké filosofii od Jacqueline Broad, *Women Philosophers of the Seventeenth Century* z roku 2002.

Po úvodní velice vydatné, precizní a informacemi nabitě historicko-biografické části (s. 10-33) následuje centrální pasáž věnovaná filosofické korespondenci s Descartem (s. 34-47), jež se koncentruje kolem otázky uvedené v titulu samotné práce:

„Prosím vás tedy, abyste mi vysvětlil, jak může lidská duše, která pouze myslí, ovlivňovat živočišné duchy tak, aby vyvolala dobrovolné jednání. Zdá se totiž, že veškerý pohyb je výsledkem působení jedné věci na druhou, která se rozpohybuje způsobem, jakým ji tlačí to, co jí pohybuje, nebo na základě tvaru a vlastností jejího povrchu. Pro první dvě podmínky je nutný fyzický kontakt mezi dvěma věcmi, pro třetí rozlehlost. U prvního pojmu [rozlehlost] zcela vylučujete, že by přináležel k duši, a druhý [fyzický kontakt] mi připadá neslučitelný s nehmotnou věcí. Proto vás prosím o přesnější definici duše, než jakou uvádíte ve vaší *Metafyzice*.² O upřesnění, čím je substance oddělená od své činnosti, tedy od myšlení. I kdybychom duši a myšlení

---

¹ Descartes, René, *Dopisy Alžbětě Falcké*, přel. Petr Horák, Brno 1997. NB. Tato edice však obsahuje pouze *Cartesiové* dopisy a vynechává Alžbětiny listy. Je třeba též připomenout, že Descartes Alžbětě věnoval svůj reprezentační spis *Principy filosofie*, jejichž české vydání z roku 1998 obsahuje dva Descartovy dopisy Alžbětě.

² NB. Tím jsou míněny *Meditace o první filosofii*.

považovali za neoddělitelné (což se obtížně dokazuje u dítěte v lůně matky nebo někoho ve velkých mdlobách), stejně jako od Boha nelze oddělit boží vlastnosti, mohli bychom je [duši a myšlení] zkoumat samostatně a získat tím o nich přesnější představu“ (s. 38 n.).

Na tom se ukazuje jak Alžbětino porozumění *Cartesiově* ontologii (mysl myslí, tělo je rozprostraněné, nesdílí spolu žádný atribut, *ergo* na sebe nemohou působit), tak obeznámenost s námitkami k jeho *Meditacím o první filosofii*, jmenovitě těmi pocházejícími od Pierra Gassendiho, jehož Alžběta prakticky parafrázuje zmínkou o nenarozených dětech v lůně a o někom v kómatu. Alžběta tedy zasahuje problematickou, a přitom klíčovou část Descartovy ontologie. Shrnutí jejich diskuse obsahuje část 2.6 *Co měl Descartes odpovědět?* (s. 46 n.), na kterou navazují alternativní, spíše však *konkurenční* způsoby pojetí interakce mezi myslí a tělem Descartových současníků (Hobbes) a následovníků (Malebranche, Spinoza, Leibniz), přičemž u každého z autorů je učiněn pokus o formulaci případné odpovědi na Alžbětinu otázku (s. 48-65). Právě na tom autor ukazuje důkladné osvojení klíčových textů uvedených myslitelů, kteří sami o sobě stojí za filosofické zamýšlení a zpracování.

Descartes odsune problém interagování mezi myslí a tělem tím, že k nim zavede ještě třetí pojem „spojení“ (s. 40 n.) a odvádí pozornost k pojmu „tíhy“ (s. 42), který mu umožní demonstrovat jiný typ působení nežli je přímá kauzalita jedné věci na druhou (s. 46 n.). Avšak hlavní roli představuje *concurssus Dei*, ustavičné nutné spolupůsobení Boha (s. 46), které je pro dnešního čtenáře *Meditací* sice nenápadné, avšak pro Descarta a v jeho metafysice zcela zásadní. Možná zde postrádám komentář k tomuto pojmu anebo aspoň zmínku v poznámce. Dále by možná šlo uvažovat o formulaci, upřesnění či modifikaci Descartovy pozice a případné odpovědi na Alžbětinu otázku prostřednictvím spisu *Vášně duše*, který se přímo týká uvedené problematiky.

Předloženou práci bez výhrad doporučuji k obhajobě s hodnocením výborně.

2. srpna 2024

Doc. Aleš Novák, Ph.D.

Katedra filosofie